Byxii oronuudai proletaarinar, negedegtii!

URIAAD-MONGOL ҮNEN

OLBOONOI KOMUNIS (BOLЬ,EVIIG) PAARTII... ... OKAAL... OL MOZIIN KOMITEEDEI, BMASSR-n TYBE. GYISEDXEXE MITEEDEI ba BURSOVPROFOI YDER BYRII... OORGA...

(2043) | 1937 onoi JANVAARЬ 12 | Sen 5 myn.

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin Konstituuca tuxai

Bykerosiin Tybei Gyisedxexe Komiteedai Preziidiymei togtool

Byxerosiin Tybei Gyisedxexe Komiteedai Preziidiym, RSESR-iin Konstituuciin projeekt tuxai Konstituuciin Komiisiin tyryylegşe nyxer M.I. Kaliininai elidxelii sonosood, togtooxonь:

Byxerosiin TGK-oi Preziidiymei Konstituuciin Komiisiin oruulhan RSFSR-iin Konstituuciin projeektii haişaagaad, Soveeduudai Byxerosiin Onso Arbandoloodugaar Xuralai yzemzede tabixa.

Byxerosiin Tybei Gyisedxexe Komiteedai tyryylegşe M. KALIININ.
Byxerosiin Tybei Gyisedxexe Komiteedai sekretaarь A. KISELIOOV.

Moskvaa. Kreemlь. 1936 onoi dekaabrь 23.

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin KONSTITUUCA (YNDEHEN XUULI)

R-iin BTGK-dai Konstituuciin komiisaar tyleblehen ba Soveeduudai Byxerosiin XVII Onso Xuralai yzemzede oruulxiin tula RSFSR-iin BTGK-daar haişaagdahan RSFSR-iin Konstituuciin projeekt

I BYLEG.

Oloniitiin baiguulga

YIL. Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Res- bolbol xydelmerişen ba tariaaşanai socian myn.

YIL. RSFSR-iin poliitikan yndehe huuri bolbol guudai ba kapitaliistnuudai zasagii unagaaza, laadai digtatuurii dailan abhanai aşaar urgan ba bexizehen, azalşanai depytaadnarai soveeyn.

YIL. RSFSR-iin dotorxi byxii zasag bolbol i depytaadnarai soveeduudaar bejelyylegtotiin ba xydeenei azalşanai zasag myn.

YIL. RSFSR-iin ekonoomikan yndehe huuri zaxuin kapitaliis sisteemii usadxaza, yiledebseg ba xeregselii ezemdexe engei ymsii oliuulza, xyniii xyn eksploataacalxa jabadalii ienei aşaar batazahan, yiledberiiin zebseg ba ii ezemdexe socialiis ymse ba azaxuin socialeme myn.

YIL. RSFSR-iin dotorxi socialiis ymse bolbol bei gyrenei ymsiin foormotoi (aradbygediin iege gebel koperatiiv-kolxoozoi foormotoi kolxoozoi ymse, koperatiivai negedelnyydei aidag baixa.

YIL. Gazar, dotorxi bajalig, uha, oi, zavooabrikanuud, şaaxtnuud, ryydnigyyd, tymerhanzamai ba agaarzamai traansport, baankilxiee xolboonoi xeregselnyyd, gyrenei emomo tomo xydөө azaxuin gazarnuud (sovxoonaşiinatraaktarai staancanuud g. m.), myn en komunaal yiledberiiin gazarnuud, xotoi ba azyiledberiiin gazarnuuddaxi baira huufoondo bolbol gyrenei ymse bolxo aradbyөөri myn.

YIL. Kolxoozuuddaxi ba koperatiiv emxinyydniitiin yiledberiiin gazarnuud, amida ba amientaartaigaa, kolxoozuudai ba koperatiiv dei byteeze gargadag ed, myn negen adali oloniitiin barilganuud bolbol kolxoozuudai atiiv emxinyydei oloniitiin, socialiis ymse myn. koozoi yrxete byxen kolxoozoi oloniitiin a abxa olzohoo gadana, xydөө-azaxuin ustaavai johoor өөriingөө edlyyride, buui bagaxan xeheg gazartai, buusaşadaraigaa azar deere өөriingөө ymsede baixa xamhaluitai, huuxa gertei, ed şime garxa maltai, xydөө azaxuin zizexen inventaartai baidag

IL. Kolxoozuudai ezeleze baigaa gazar bolbol yi ba boizorgyi edlexeer tedende ygteze, ө bexizyylegdedeg baixa.

YIL. RSFSR-iin dotorxi azaxuin jyrenxiilen foormo bolxo azaxuin socialiis sisteemen zerge, өөriingөө azalii yndehe bolgozo aad, busadai azalii eksplotaacalxa jabadan xahaxa, ymsete tariaaşanai ba kustaarngęi zizexen azaxuinuud xuuliaar zybşөөgaixa.

ZYIL. Azal xeze olhon olzo ba nөөselgөө er ba ger toironxi xamhaltiin azaxuigaa, azaxui ba azabaidaldaa xeregtei jyymenyyidaa xeregledeg ba taaşaadag jyymenyydee uudai ymsedөө edlexe erxe, myn graazdaөriin ymsiin zөөriiin yje zalgamzalxa erxe uuliaar xamagaalagdadag baixa.

ZYIL. RSFSR-iin azaxuin azabaidal bolbol oloijaligii jixe bolgoxo, azalşanai azamidaralai bolbosoroloi xemzeeji xelberiltegyi өөdeocialiis gyrenei xarjaalagdaxagyi bejee daanii bexizyylxe ba tereenei oborooniin şadalii olgoxo intereesii xaraza, gyrenei aradai tysebөөr zoxioogdozo xytelegdedeg baixa.

ZYIL. RSFSR-iin dotor azal bolbol «xydelmeri i xyn jyyme idexegyi» gehen priincibei joil xexe şadaltai grazdaniin byriiin ujalga ba xereg myn.

SR-de bolbol «xyn byrihee şadabariinь xi byride azalainь xireer» gehen socialiizmiin bejelyylegdeze baina.

II BYLEG.

Gyrenei baiguulga

ZYIL. Ekonoomikiin ba poliitikiin, myn obolalaar xolbooto respyyblikenyydei xarilsan tuhalalsaxa jabadalii bejelyylxiin tula, Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblike bolbol adaii erxetei busa Soveed Socialiis Respyyblikenyydtei: Ykrajiniin SSR, Beloruusai SSR, Azerbaidzaanai SSR, Tadziigai SSR, Kazaagai SSR, Kirgiizei SSR-tei hain duraaraa negedeze, xolbooto gyren-Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xolboon bolhon baina.

Eneen deerehee yndeheleze, RSFSR bolbol SSSR-iin Konstituuciin 14 zyilde todorxoilogdohon erxenyydii SSSR-de xangadag baixa.

SSSR-iin Konstituuciin xemzeenyydhee gaduur, RSFSR bolbol өөriingөө syvereen erxenyydii gyised xamagaalan, gyrenei zasagii bejee daaza bejelyyldeg baixa.

14 ZYIL. Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikede byridehen xizaarnuud: Azoovo-Çernomoorskiin, Alas-Doronodoxi, Baruun-Sibiirei, Krasnojaarskiin, Ara-Kavkaazai; mozonuud: Voroonezei, Zyyn-Sibiirei, Goorьkiiin, Baruun, Ivaanovskiin, Kaliininskiin, Kiirovskiin, Kyiveşevai, Kyyrskiin, Leningraadai, Moskvaagai, Oomskiin, Orenbyyrgiin, Saraatovai, Sverdloovskiin, Koito, Stalingraadai, Çeliaabinskiin, Jaroslaavskiin; avtonoomito soveed socialiis respyyblikenyyd: Tataarai, Başkiirai, Dagestaanai, Buriaad-Mongoloi Kabardiino-Balkaarai, Kalmagai, Kareeliiin, Koomi, Kriimei, Mariiskiin, Mordovaagai, Voolgiin Neemesyydei, Ara Osetiinei, Ydmyyrtiin, Çeçeen-Ingyyşiin, Çuvaaşai, Jakuudai; avtonoomito mozonuud: Adigein, Jivrein, Karaçaajevskiin, Oirodoi, Xakaasai ba Çerkeesei.

15 ZYIL. Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblike bolbol Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xolboonhoo garxa erxe bejedee xadagalza baixa.

16 ZYIL. RSFSR-iin teritoori bolbol RSFSR-iin zybşөөrelgyigeer ondoo bolgogdoxo johogyi baixa.

17 ZYIL. SSSR-ei xuulinuud bolbol RSFSR-iin teritoori deere ujalgatai baixa.

18 ZYIL. RSFSR-iin graazdanuud byxen SSSR-ei graazdaniin baixa.

Busa byxii xolbooto respyyblikenyydei graazdanuud bolbol RSFSR-iin teritoori deere RSFSR-iin graazdanuudtai negen adali erxenyydii xeregledeg baixa.

19 ZYIL. Zasagai deede oorganuudaar ba gyrenei zasaglalai oorganuudaar bejelyylegdeze RSFSR-iin medelde baixa zyilnyyd:

a) RSFSR-iin Konstituuci togtooxo ba terenii gyisedxexe jabadalii xinaxa jabadal;

b) avtonoomito soveed socialiis respyyblikenyydei Konstituucanuudii batalxa jabadal;

c) RSFSR-iin sostaavta şine xizaarnuud ba mozonuud, myn tereenşelen avtonoomito şine respyyblikenyydii togtooxo xeregii SSSR-ei Jixedeede Soveedai batalamzada tabixa jabadal;

ç) avtonoomito soveed socialiis respyyblikenyydei ba myn avtonoomito mozonuudai xilenyyd ba rajoonoi xubaariii batalxa jabadal;

d) xizaarnuudai ba mozonuudai xilenyyd ba rajoonoi xubaariii togtooxo jabadal;

e) RSFSR-iin xuuligargaxa jabadal;

f) gyrenei zuram ba graazdanuudai erxenyydii haxixa jabadal;

h) SSSR-ei aradai azaxuin tysebei nege xubinь bolxo RSFSR-iin aradai azaxuin tysebii batalxa jabadal;

g) RSFSR-iin gyrenei biydzeedii batalxa jabadal;

i) SSSR-ei xuuligargalgada taaruulan gyrenei ba niutagai naloogguudii, tatabarinuudii ba naloog hoo gaduur olzonuudii togtooxo jabadal;

j) avtonoomito respyyblikenyydei biydzeedyydii, xizaarnuud ba mozonuudai bydzeedyydii bejelyylxe xeregii udaridaxa jabadal;

k) straxovaaniiin ba nөөselgiin xeregii udaridaxa jabadal;

l) respyyblikiin medelei baanknuudii, azayiledberiiin, xydөө azaxuin ba xudaldaanai organizaacanuudii ba yiledberiiin gazarnuudii zasaglaxa jabadal;

m) xolboonoi şanartai yiledberiiin gazarnuudai baidal ba zasaglalgii xinaxa ba azaglaxa jabadal;

n) gazar, gazarai dotorxi bajaliguud, oi modo ba uhii edlexe zuramii togtooxo jabadal;

o) oron ba komunaal azaxuiji, oron huusiin barilgii xoto ba busa huurin gazarnuudai enxebaidalii udaridaxa jabadal;

ө) xargii zamai baiguulga, niutagai traansport ba xelxee-xolboonoi xeregii udaridaxa jabadal;

p) azalai tuxai xuuligargalga;

r) sociaalin tedxemziin xeregii udaridaxa jabadal;

s) exin, dunda ba deede erdem hurguuliiin xeregii udaridaxa jabadal;

ş) RSFSR-de kylьtyyre-gegeerelei, elyyrii xamagaalxa ba şinzelxii uxaanai organizaacanuudii udaridaxa ba niitexolboonoi şanartai kylьtyyre-gegeerelei, elyyrii xamagaalxa ba şinzelxii uxaanai organizaacanuudii zasaglaxa jabadal;

t) beje maxabudai kylьtyyre ba spoortiin xeregii emxidxexe ba udaridaxa jabadal;

u) RSFSR-iin syydei oorganuudii emxidxexe jabadal;

v) RSFSR-iin grazdaniin baixa erxe olgoxo jabadal;

y) RSFSR-iin syydei oorganuudaar şiidxegdehen graazdanuudii amniistilxa ba yrşөөxe jabadal;

20 ZYIL. Avtonoomito respyyblike byxen avtonoomito respyyblikiingee onso өөre zyilnyydii xargalzahan ba RSFSR-iin Konstituucatai ba SSSR-ei Konstituucatai gyised taarangiaar zoxioohon өөriin Konstituucatai baixa.

21 ZYIL. RSFSR-iin xuulinuud bolbol Avtonoomito respyyblikiin teritoori deere ujalgatai baixa. Avtonoomito respyyblikiin xuuliiin, RSFSR-iin xuulitai holiootoi bolxo jabadal toxiooldoo bolbolonь RSFSR-iin xuuli xysendee baixa.

III BYLEG.

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin gyrenei zasagai deede oorganuud

22 ZYIL. RSFSR-iin gyrenei zasagai deede oorgan bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveed myn.

23 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin Konstituuciin 13 ba 9-dexi zyilnyydei johoor RSFSR-de yberşelegdehen xamag byxii erxenyydii, negente ene erxenyyd bolbol Konstituuciin xyseer RSFSR-iin Jixedeede Soveedta toosoogoo ygşe baidag, RSFSR-iin oorganuud bolxo: RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymei, RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai, RSFSR-iin Aradai Komisariaaduudai kompeteencede bagtaxagyi uşaraa, — bejelyyldeg baixa johotoi baina.

24 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin xuuligargaxa gansaxan oorgan myn bolno.

25 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin graazdanuudaar, hungaltiin ookroguudaar, dyrben zilei bolzoroor hungagdadag baixa; hungaxa noormonь: 15 mingan zonhoo nege depytaad.

26 ZYIL. Xuuli bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedoor, egeelei olonxiiin duugaar abtaahaa batalagdaba geze toologdodog baixa.

27 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedaar batalagdahan xuulinuud bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymei tyryylegşe sekretaarь xojoroi gartabilgataigaar niitelegdedeg baixa.

28 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai tyryylegşe ba tereenei xojor orologşii hungadag baixa.

29 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai tyryylegşe bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai xuralnuudii xyteldeg ba tereenei dotoodo zuram baidalii mededeg baixa.

30 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai seesinyyd RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymeer zil byri xojor udaa zarlagdan xuraldadag baixa.

Eelzeenhee gaduur bolxo seesinyyd bolbol RSFSR iin Jixedeede Soveedai Preziidiymeer, tereenei өөriinь yzemzeer bujuu, Jixedeede Soveedai depytaadnarai gurbanai nege xubiiin erilteer zarlagdan xuraldaxa johotoi.

31 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymii iime sostaavtaigaar hungadag baixa: RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymei tyryylegşe, avtonoomito respyyblikenyydei toogoor, tereenei 17 orologşo, Preziidiymei sekretaarь ba Preziidiymei 20 geşyyn.

(Yrgelzelelnь 2, 3, 4 niuurta).

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin KONSTITUUCA (YNDEHEN XUULI)

32 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai preziidiym bolbol byxii azal jabuulgiingaa talaar RSFSR-iin Jixedeede Soveedta toosoogoo ygeze baidag baixa.

33 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiym bolbol:

a) RSFSR-iin Jixedeede Soveedai seesinyydii zarlan xuralduuldag baixa;

b) RSFSR-iin xysen tygelder jabaza baigaa xuuliinuudta tailbari ygedeg, zarliguudii gargadag baixa;

c) arad bygediin asuulga (refereendym) jabuuldag baixa;

ç) RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai, myn tereenşelen avtonoomito respyyblikenyydei Aradai Komisaarnarai Soveeduudai togtoolnuud ba zaxiraltanuudii, ug togtool ba zaxiraltanuudai xuulida taaraxagyi baigaa bolbolonь xysegyi bolgon boliuuldag baixa;

d) RSFSR-iin Jixedeede Soveedai seesinyydei xoorondoxi zabharta RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai tyryylegşiin hanal oruulhanai johoor tus tus Aradai Komisaarnarii tuşaalnaanь şyiөөldeg ba tomilodog, hyyleerenь RSFSR-iin Jixedeede Soveedai batalgada tabidag baixa;

e) RSFSR-iin oordenuudii xairaldag baixa;

f) RSFSR-iin syydei oorganuudaar şiidxegdehen graazdanuudii yrşөөxe erxii bejelyylen jabuuldag baixa;

34 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai depytaadnarai byrin itegemzii şalgaza yzexe jonotoi mandaadai komiisii hungadag baixa;

Mandaadai Komiisai oruulhan hanalaar, RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol tus tus depytaadnarai byrin itegemzii negen gebel zybşөөxe, negen gebel hunguuliinь buruuşaaza şiidxedeg baixa.

35 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol xeregtei geze toolohon sagtaa jamarş asuudalai tuxaida myrdelgiin ba şalgaltiin komiisanuudii tomilodog baixa.

Xamag byxii zurgaanuud ba tuşaaltan xynyyd ene komiisanuudai eriltenyydii gyisedxexe ba tedende xeregtei materiaal, dokymeentnuudii yxe ujalgatai baixa.

36 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai depytaad bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai zybşөөl ygeigeer ba myn RSFSR-iin Jixedeede Soveedai seesi ygei zabharai yjede RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymei zybşөөl ygeigeer syydei xariuusalgada xabaaduulagdaxa bujuu aarestada abtaxa johogyi baixa.

37 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai byrin itegemziin bolzor yngerhen xoino, RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiym bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai byrin itegemziin bolzor yngerhenei hyyl de xojor harahaa ylyy bişe bolzoroi dotor şine hunguulii zarladag baixa.

38 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai byrin itegemziin bolzor yngerhen xoino, RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiym bolbol şine hungagdahan RSFSR-iin Jixedeede Soveedoor RSFSR-iin Jixedeede Soveedai şine Preziidiym togtootor byrin itegemzejee bejedee xadagalza baidag baixa.

39 ZYIL. Şine hungagdahan, RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol tyryysiin sostaavai, RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymeer hunguuli bolhonhoo xoişo negen harahaa ylyy bişe bolzoroi dotor şine hunguulii zariadag baixa.

40 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol RSFSR-iin Zasagai gazar bolxo RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedii baiguuldag baixa.

IV BYLEG.

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin gyrenei zasaglalai oorganuud

41 ZYIL. RSFSR-iin gyrenei zasagai gyisedxexe ba zaxiraxa deede oorgan bolbol RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed myn.

42 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedai ymene xariuusalgatai ba tereende toosoogoo ygşe, RSFSR-iin Jixedeede Soveedai seesinyydei xoorondoxi zabharai yjede RSFSR-iin Jixedeede Soveedai Preziidiymei ymene xariuusalgatai ba tereende toosoogoo ygşe baixa.

43 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol SSSR-ei ba RSFSR-iin xuulinuudai yndehii barimtalan, myn tere xuulinuudai gyisedxelgede zoriuulza, togtool zaxiraltanuudii gargadag ba tedenei gyisedxelnyydii şalgaza baidag baixa.

44 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai togtool, zaxiraltanuud bolbol RSFSR-iin byxii teritoori deere erxebişe gyisedxegdedeg baixa.

45 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol:

a) RSFSR-iin Aradai Komisariaaduudai ba өөriingөө medelde baidag busa azaxuin ba sojolbolbosoroloi zurgaanuudai xydelmerii negedyyldeg ba zalaza jabuuldag; niitexolbooноi Aradai Komisariaaduudai itegemzetenei xydelmerii negedxedeg ba şalgadag baixa;

b) aradai-azaxuin tysebii bejelyylxe jabuulganuudii erxildeg baixa;

c) RSFSR-iin gyrenei ba niutagai biydzeedii bejelyylxe jabuulganuudii erxildeg baixa;

ç) oloniitiin baidal zuramii xangaxa gyrenei intereesii xamagaalxa ba graazdanuudai erxenyydii haxixa talaar jabuulganuudii erxildeg baixa;

d) avtonoomito respyyblikenyydei Aradai Komisaarnarai Soveeduudai xydelmerii zalaza jabuuldag ba şalgadag, xizaarnuudai ba mozonuudai azalşanai depytaadnarai soveeduudai gyisedxexe komiteeduudai xydelmerii udariidadag ba şalgadag baixa;

e) zaiiaşagyi uşar garaa xadanь RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai dergede azaxuin ba kylьtyyriin baiguulaltiin xeregyydii erxilxe tusxai komiteeduud ba glaavna ypravleeninuudii baiguuldag baixa.

46 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol RSFSR-iin kompeteencede bagtahan zasaglalai ba azaxuin halbarinuudai talaar xizaar ba mozonuudai azalşanai depytaadnarai Soveeduudai gyisedxexe oorganuudai togtool, zaxiraltanuudii xysegyi bolgon boliuulxa ba avtonoomito respyyblikenyydei Aradai Komisaarnarai Soveeduudai togtool, zaxiraltanuudii, xizaar ba mozonuudai azalşanai depytaadnarai Soveeduudai togtool, zaxiraltanuudii zogsooxo erxetei baidag baixa. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai prikaaz ba instryykcenyydii xysegyi bolgon boliuuldag erxetei baidag baixa.

47 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedaar baiguulagdadag baixa, sostaavanь xadaa:

RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai tyryylegşe;

RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai tyryylegşiin orologsonor;

RSFSR-iin gyrenei tyseblelei Komiisiin tyryylegşe;

RSFSR-iin Aradai Komisaarnar:

Edeexooloi azyiledberiiin;

Xyngen azyiledberiiin;

Oimodonoi azyildberiiin;

Gazartariaalangai;

Tariaa ba malazalai sovxoozuudai;

Finaansiin;

Dotoodo xudaldaanai;

Dotoodo xeregei;

Jystiiciin;

Elyyrii xamagaalaxa;

Gegeerelei;

Niutagai azyiledberiiin;

Komunaalin azaxuin;

Sociaalin tedxemziin.

SSSR-ei Beledxelnyydei Komiteedai tylөөlegşe;

Iskyystviin xeregyydii erxilxe Ypravleeniiin naçaalьnig;

Niitexolbooноi Aradai Komisariaaduudai tylөөlegşed.

48 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveedai depytaadai zyghөө asuun lablahan zyilii xylieehen, RSFSR iin Zasagai gazar bujuu, RSFSR-iin Aradai Komisaar bolbol gurban yderhөө ylyy bişe bolzor dotor aman bujuu bişemel xariuuji RSFSR-iin Jixedeede Soveedto yxe ujalgatai baixa.

49 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnar bolbol RSFSR-iin kompeteencede bagtahan, gyrenei zasaglalai halbarinuudii erxildeg baixa.

50 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisaarnar bolbol zoxixo Aradai gaa Komisariaaduudai Kompeteenciin xemzeenei dotor, SSSR-ei ba RSFSR-iin xuulinuudai SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedai ba RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedai togtool, zaxiraltanuudai, SSSR-ei xolbooto-respyyblikenyydei Aradai Komisariaaduudai prikaaz ba instryykcenyydei yn dehii barimtalan, myn tedenei gyisedxelgede zoriuulza, prikaaz ba instryykcenyydii gargadag ba tedeneigee gyisedxelnyydii şalgaza baidag baixa.

51 ZYIL. RSFSR-iin Aradai Komisariaaduud bolbol xolbooto-respyyblikiin bujuu respyyblikiin şanartai baidag baixa.

52 ZYIL. RSFSR-iin xolbooto-respyybliken Aradai Komisariaaduud bolbol, SSSR-ei Jixedeede Soveedai Preziidiymeer batalagdahan spiiskiin johoor zybxen xizaarlagdahan tootoi yiledberiiin gazarnuudhaa bişe, tedende daalgagdahan gyrenei zasaglalai halbarii, RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveed ba myn SSSR-ei zoxixo xolbooto-respyybliken Aradai Komisariaadai medel doro baiza, xytelberildeg baixa.

53 ZYIL. RSFSR-iin respyybliken Aradai Komisariaaduud bolbol tedende daalgagdahan gyrenei zasaglalai halbarii, RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai Soveedta şuud sexe medegden baiza, xytelberildeg baixa.

54 ZYIL. RSFSR-iin xolbooto-respyybliken Aradai komisariaaduudta xamaadaxa RSFSR-iin Aradai Komisariaaduud:

Edieexooloi azyiledberiiin;

Xyngen azyiledberiiin;

Oimodonoi azyiledberiiin;

Tariaanai ba malazalai sovxoozuudai;

Finaansiin;

Dotoodo xudaldaanai;

Dotoodo xeregei;

Jystiiciin;

Elyyrii xamagaalaxa.

55 ZYIL. Respyybliken Aradai Komisariaa xamaadaxa RSFSR-iin Aradai Komisariaaduu

Gegeerelei;

Niutagai azyiledberiiin;

Komunaal azaxuin;

Sociaalin tedxemziin.

V BYLEG

Avtonoomito Soveed Socialiis Respyy nyydei gyrenei zasagai deede oorga

56 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin gyre sagai deede oorgan bolbol ASSR-ei Jixede veed myn.

57 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveed bolbol Avtonoomito respyyblikiingee tuucaar togtoogdohon tylөөlexe noormonu rimtalan respyyblikiingee graazdanuudaar zilei bolzoroor hungagdadag baixa.

58 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveed bolbol ASSR-ei xuuli gargaxa gansax gan myn.

59 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveed bolbol:

a) Avtonoomito respyyblikiin Konstituuc lan abdag ba tereenei RSFSR-iin Jixedeede S batalamzada tabidag baixa;

b) Avtonoomito respyyblikiin rajoonoi xu rajoonuud ba xotonuudai xilenyydii togtoo RSFSR-iin Jixedeede Soveedai batalamzada baixa;

c) Avtonoomito respyyblikiin aradai xuin tyseb ba biydzeedii bataldag baixa;

ç) Avtonoomito respyyblikiin xyndete ne olgodog baixa;

60 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveed bolbol ASSR-iin Jixedeede Soveedai diymii iime sostaavtaigaar hungadag baixa: A Jixedeede Soveedai Preziidiymei tyryylegşe, nei orologşod, ASSR-iin Jixedeede Soveedai diymei sekretaarь ba Preziidiymei geşyyd.

61 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveedai Preziidiym bolbol ASSR-iin Jixede veedta toosoogoo ygeze baidag baixa.

62 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveedai Preziidiymei byrin itegemzenь A Konstituucaar todorxoilogdodog baixa.

63 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveed bolbol xuralaa xytelxiin tulada ASS xedeede Soveedai tyryylegşe ba tereenei or dii hungadag baixa

64 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ji Soveed bolbol Avtonoomito respyyblikiin gazar bolxo ASSR-iin Aradai Komisaarnarai S baiguuldag baixa.

VI BYLEG

Avtonoomito Soveed Socialiis Respyy nyydei gyrenei zasaglalai oorganu

65 ZYIL. ASSR-iin gyrenei zasagai gyi ba zaxiraxa deede oorganiinь bolbol ASSR-iin Komisaarnarai Soveed myn.

66 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ara misaarnarai Soveed bolbol ASSR-iin Jixedee veedai ymene xariuusalgatai ba tereende too ygeze, Avtonoomito respyyblikiin Jixedeede dai seesinyydei xoorondoxi zabharai yjede - noomito respyyblikiin Jixedeede Soveedai P mei ymene xariuusalgatai ba tereende too ygeze baidag baixa.

67 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Komisaarnarai Soveed bolbol SSSR-ei, RSFS Avtonoomito respyyblikiin xuulinuudai, SSS RSFSR-iin Aradai Komisaarnarai togtool, z nuudai yndehii barimtalan, myn tedenei gy gede zoriuulza, togtool, zaxiraltanuudii g ba tedeneigee gyisedxelii şalgadag baixa.

68 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ara misaarnarai Soveed bolbol ASSR-iin teritoor ookrugai, xotiin ba rajoonoi azalşanai depy rai gyisedxexe komiteeduudai togtool, zaxir dii, ASSR-iin Aradai Komisaarnarai prikaaz ryygcenyydii xysegyi bolgon boliuulxa, myn len ookrugai, xotiin ba rajoonoi azalşanai de narai Soveeduudai togtool, zaxiraltanuudii z erxetei baixa.

69 ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Ara misaarnarai Soveed bolbol Avtonoomito re kiin Jixedeede Soveedoor iime sostaavtaigaar lagdadag baixa:

Avtonoomito respyyblikiin Aradai Komis Soveedai tyryylegşe;

Aradai Komisaarnarai Soveedai tyryylegş logşod;

Gyrenei tyseblexe komiisiin tyryylegşe;

Aradai Komisaarnar:

Gazartariaalangai;

Finaansiin;

Dotoodo xudaldaanai;

Dotoodo xeregei;

Jystiiciin;

Elyyrii xamagaalaxa;

Gegeerelei;

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin KONSTITUUCA (YNDEHEN XUULI)

Niutagai azyiledberiiin;
Komunaal azaxuin;
Sociaalin tedxemziin;
Beledxelnyydei komiteedoi tylөөlegşe;
Iskyystviin xeregii erxilexe ypravleeniiin naçaalьnig;
ɔyyblikiingee onso өөre zyilnyydte taaruu- RSFSR-iin Jixedeede Soveedai batalgataigaar lai Komisaarnarii:
Edieexooloi azyiledberiiin;
Xyngen azyiledberiiin;
Oimodonoi azyiledberiiin.
ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Aradai Ko- ar bolbol RSFSR-iin ba ASSR-iin Konstituu- ɔor Avtonoomito respyyblikiin kompeteence- ahan gyrenei zasaglalai halbarinuudii xytel- baixa.
ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Aradai Ko- ar bolbol zoxixo Aradaigaa Komisariaaduu- ipeteenciin xemzee dotor, SSSR-ei, RSFSR- ASSR-iin xuulinuudai SSSR-ei, RSFSR-iin ba n togtool, zaxiraltanuudai, RSFSR-iin Aradai arnarai prikaaz ba instryykcenyydei yndehii lan, myn tedenei gyisedxelgede zoriuulza ba instryykcenyydii gargadag baixa.
ZYIL. Avtonoomito respyyblikiin Aradai Ko- aduud bolbol tedende daalgagdahan gyrenei lai halbariii, ASSR-iin Aradai Komisaarnarai ai ba myn RSFSR-iin zoxixo Aradai Komisaar- edel doro baiza, xytelberildeg baixa.

VII BYLEG.

oomito mozonuudai gyrenei zasagai oorganuud

ZYIL. Avtonoomito moziin gyrenei zasagai bolbol Avtonoomito moziin azalşanai depy- ai Soveed myn.
ZYIL. Avtonoomito moziin azalşanai depy- ai Soveed bolbol RSFSR-iin Konstituucaar ɔilogdohon tylөөlxe noormiin johoor, Avto- ɔ moziingoo graazdanuudaar, xojor zilei bol- oor hungagdadag baixa.
ZYIL. Avtonoomito moziin azalşanai depy- ai Soveedai gyisedxexe ba zaxiraxa oorgan tedenei hungahan gyisedxexe komiteed myn
ZYIL. Avtonoomito mozo byxenei azalşanai adnarai Soveed bolbol Avtonoomito moziingoo nei onso өөre baidalii xargalzahan «Avtonoo- noziin tuxai dyrimii» RSFSR-iin Jixedeede ai batalamzada xyrgedeg baixa.

VIII BYLEG

renei zasagai niutagai oorganuud

ZYIL. Xizaarnuuddaxi, mozonuuddaxi, avto- ɔ mozonuuddaxi, yndehenei ookruguuddaxi, stratiiv ookruguuddaxi, rajoonuuddaxi, xoto- axi, tosxonuuddaxi (staniicanuuddaxi, deree- ldexi, xyytornuuddaxi, aulnuuddaxi) gyrenei i oorganuud bolbol azalşanai depytaadnarai uud myn.
ZYIL. Xizaarai, moziin, yndehenei ookrugai, stratiiv ookrugai, rajoonoi, xotiin, tosxonoi ciin, dereevenei, xyytorai, aulai), azalşanai adnarai soveeduud bolbol, tus tus xizaar, mo- dehenei ookrug, admininstriiv ookrug, rajoon, tosxonoi azalşanaar xojor zilei bolzortoigoor gdadag baixa.
ZYIL. Azalşanai depytaadnarai soveeduud tedenei medelde baihan zasaglalai oorganuu- zal jabuulgii xytelberiledeg, gyrenei baidalzu- haxixa jabadalii xangadag, xuuli joho haxidag danuudai erxii xamagaaladag, niutagai azaxuin jolbolbosoroloi baiguulaltii xytelberiledeg, niu- biydzeedii togtoodog baixa.
0 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai soveeduud SSSR-ei, RSFSR-iin ba Avtonoomito respyyb- xuuliiin johoor tedende ygtehen erxiin dotor olnuudii batalan abdag ba zaxiraltanuudii gar- baixa.
1 ZYIL. Xizaarnuudai, mozonuudai azalşanai de- dnarai Soveeduudai; yndehenei ba administratiiv uguudai, rajoonuudai; xotiin ba tosxonoi azalşa- epytaadnarai Soveeduudai gyisedxexe ba zaxiraxa anuud bolbol tede soveeduudaar hungagdahan dxexe komiteeduud, myn ene komiteeduudai av bolbol: tyryylegşe, tereenei orologşonor, taarь ba geşyyd baidag baixa.
32 ZYIL. Xydөөnei, (stanicanuudai, xyytarnuudai, udai) azalşanai depytaadnarai Soveeduudai gyi- exe ba zaxiraxa oorganuud bolbol bagaşag tos- uudta, tede soveeduudaaraa hungagdahan ty- gşe, tereenei orologşo ba sekretaarь myn.
83 ZYIL. Xizaarai ba moziin azalşanai depytaad- i Soveeduudai seesinyyd bolbol tedenei gyised- Komiteeduudaar zil byri 4 udaa zarlagdan xu- dag baixa.
84 ZYIL. Rajoonoi azalşanai depytaadnarai So- uudai ba administratiiv ookruguudai azalşanai taadnarai Soveeduudai seesinyyd tedenei gyisedxexe oorganuudaar zil byri 6-haa dooşo bişe zarlag- xuraldadag baixa.
85 ZYIL. Xotiin ba xydөөnei azalşanai depy- narai Soveeduudai seesinyyd tedenei gyisedxexe ganuudaar hara byri negenhee dooşo bişe zarlag- dan xuraldadag baixa.
86 ZYIL. Xizaarai, moziin azalşanai depytaadna- rai Soveeduud, yndehenei ba administratiiv ookru- guudai azalşanai depytaadnarai Soveeduud, rajoonoi ba xotiin azalşanai depytaadnarai Soveeduud bolbol өөhediingөө seesiin yjede seesiingee xuralii xytelxe tyryylegşe ba sekretaariii hungadag baixa.
87 ZYIL. Somonoi Soveedai tyryylegşe bolbol somonoi Soveedii zarlan xuralduuldag ba tedenei za- sedaanii xyteldeg baixa.
88 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai Soveeduudai gyisedxexe oorganuud bolbol tedenii hungahan azal- şanai depytaadnarai Soveeduudta ba myn azalşanai depytaadnarai deede şatiin Soveedai gyisedxexe oorganda şuud sexe toosoogoo ygeze baidag baixa.
89 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai Soveeduudai deede şatiin gyisedxexe Komiteeduud bolbol doodo şatiin gyisedxexe Komiteeduudai togtool, zaxiralta- nuudii xysegyi bolgon boliuulxa ba azalşanai depy- taadnarai doodo şatiin Soveeduudai togtool, zaxiral- tanuudii zogsooxo erxetei baixa.
90 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai deede şatiin Soveeduud bolbol azalşanai depytaadnarai doodo şatiin Soveeduudai ba tedenei gyisedxexe komitee- duudai togtool, zaxiraltanuudii xysegyi bolgon bo- liuulxa erxetei baixa.
91 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai xizaarai (moziin) Soveed bolbol өөriingөө baiguulhan xelte- syydii xytelberiledeg, tereenei dergede baihan yp- ravleeninuudai xydelmerii negedxedeg ba şalgaza baidag baixa.
92 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai xizaarai (mo- ziin) Soveeduud bolbol gyisedxexe komiteeduudai doro dursagdahan xeltesyydii baiguuldag baixa.

Gazarai;
Aradai gegeerelei;
Elyyrii xamagaalxa;
Sociaalin tedxemziin;
Finaansiin;
Komunaal azaxuin;
Dotoodo xudaldaanai;
Niutagai azyiledberiiin;
Jyrenxii xeltes;
Tyseblexe komiis.

93 ZYIL. Xizaarai (moziin) erxe baidalda taa- ruulan, SSSR-ei ba RSFSR-iin xuulinuudai yndehe huuri deere, niitexolboonoi Aradai Komisariaaduud ba myn xolbooto-respyybliken Aradai Komisariaa- duud: xyngen azyiledberiiin, edieexooloi azyiledbe- riiin, oimodonoi azyiledberiiin, tariaa ba malazalai sovxoozuudai, dotoodo xeregei Komisariaaduud bol- bol xizaarai (moziin) azalşanai depytaadnarai Sovee- duudai dergede ypravleeninuudii baiguuldag baixa.
94 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai xizaarai (mo- ziin) Soveeduudai xeltes ba ypravleeninuud bolbol azal jabuulgiingaa talaar zoxixo xizaarai (moziin) azalşanai depytaadnarai Soveedai ba tereenei gyised- xexe Komiteedoi, myn RSFSR-iin zoxixo Aradai Komisariaadai medel doro baidag baixa.
95 ZYIL. Administratiiv ookruguudai azalşanai depytaadnarai Soveeduud ba tedenei gyisedxexe Ko- miteeduud bolbol xeltesyydii baiguuldag ba өөhediin- gөө xydelmeriii RSFSR-iin deede oorganuudai xuuli ba zaabarinuudai, xizaarai (moziin) azalşanai depy- taadnarai Soveeduudai togtoolnuudai yndehe huuri deere jabuuldag baixa.
96 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai rajoonoi So- veed bolbol өөriingөө baiguulhan xeltesyydei xydel- merii xytelberiledeg baixa.
97 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai rajoonoi So- veeduud bolbol gyisedxexe Komiteeduudai doro dursagdahan xeltesyydii baiguuldag baixa.

Gazarai;
Aradai gegeerelei;
Finaansiin;
Dotoodo xudaldaanai;
Elyyrii xamagaalxa;
Sociaalin tedxemziin;
Xargui zamai;
Tyseblexe komiis.

98 ZYIL. Rajoonoi erxe baidalda taaruulan, SSSR-ei ba RSFSR-iin xuulinuudai yndehe huuri deere, zoxixo xizaaraigaa (moziin) azalşanai depy- taadnarai Soveedai batalgataigaar, xolbooto-respyyb- liken Dotoodo xeregei Aradai Komisariaad, myn niutagai azyiledberiiin, Komunaal azaxuin respyybli- ken Aradai Komisariaaduud bolbol azalşanai depytaadnarai rajoonoi Soveeduudai dergede yprav- leeninuudai baiguuldag baixa.
99 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai rajoonoi So- veeduudai xeltesyyd bolbol azal jabuulgiingaa talaar azalşanai depytaadnarai rajoonoi Soveedai ba teree- nei gyisedxexe Komiteedoi, myn azalşanai depytaad- narai xizaarai (moziin) Soveedai zoxixo xeltesei me- del doro baidag baixa.
100 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai xotiin So- veeduud bolbol өөhediingөө baiguulhan xeltesyydei xydelmeriii negedxedeg ba xytelberiledeg baixa.
101 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai xotiin So- veeduud bolbol gyisedxexe Komiteeduudai doro dursag dahan xeltesyydii baiguuldag baixa:

Finaansiin;
Komunaal azaxuin;
Dotoodo xudaldaanai;
Elyyrii xamagaalxa;
Aradai gegeerelei;
Sociaalin tedxemziin;
Emxidxen baiguulxa xeltes;
Tyseblexe komiis

Eneenhee gadana, xotiingoo azyiledberiiin onso өөre baidalda taaruulan, tereenei xotiin ba xoto şadarai azaxuiji:

Niutagai azyiledberiiin;
Gazarai.

102 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai xotiin Sovee- duudai xeltesyyd bolbol azal jabuulgiingaa talaar azalşanai depytaadnarai zoxixo xotiin Soveedai ba tereenei gyisedxexe Komiteedai, myn azalşanai de- pytaadnarai zoxixo rajoonoi Soveedai bujuu şuud se xe, azalşanai depytaadnarai xizaarai (moziin) Sovee- dai medel dotor baidag baixa.
103 ZYIL. Moskvaa ba Leningraadai azalşanai depytaadnarai xotiin soveedai xeltesyyd bolbol azal jabuulgiingaa talaar şuud sexe, Moskvaa ba Lenin- graadai azalşanai depytaadnarai Soveedai ba teree- nei gyisedxexe Komiteedai, myn RSFSR-iin zoxixo Aradai Komisariaadai medel doro baidag baixa.
104 ZYIL. Yndehenei ookruguudai azalşanai de- pytaadnarai Soveeduud ba tedenei gyisedxexe Ko- miteeduud bolbol «Yndehenei ookruguudai tuxai dy- rim» ba myn azalşanai depytaadnarai zoxixo xizaa- rai (moziin) Soveedai togtoolnuudaar daalgagdahan ujalganuud ba erxenyydii tus ookrugiingoo teritoo- ri deere bejelyyldeg baixa.
«Yndehenei ookruguudai tuxai dyrim» bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedaar togtoogdodog baixa.

IX BYLEG

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin biydzeed

105 ZYIL. RSFSR-iin gyrenei biydzeedii RSFSR- iin Aradai Komisaarnarai Soveed zoxioodog ba RSFSR-iin Jixedeede Soveedai batalamzada oruuldag baixa.
RSFSR-iin Jixedeede Soveedaar batalagdahan RSFSR-iin gyrenei biydzeed bolbol bygedeniitiin mederemzede niitelen tunxaglagdadag baixa.
106 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede Soveed bolbol biydzeedei Komiisii hungadag ba ene Komiisaнь RSFSR-iin gyrenei biydzeedei tuxai өөriingөө tobşo hanalii Jixedeede Soveedtaa iledxedeg baixa.
107 ZYIL. RSFSR-iin gyrenei biydzeedei gyised- xelge tuxai tooson bolbol RSFSR-iin Jixedeede So- veedaar batalagdadag ba bygedeniitiin mederemzede niitelen tunxaglagdadag baixa.
108 ZYIL. Avtonoomito respyyblikenyydei biyd- zeedyydei, niutagai, xizaarai (moziin) biydzeedte, myn avtonoomito moziin, yndehenei ba administra- tiiv ookruguudai, rajoonoi, xotiin ba xydөөnei Sovee- duudai biydzeeduudte niutagai azaxuin olzonuud, niu- tagai naloog ba tatabarinuudai oruulganuud, myn te- denei teritoori deere xuriaagdahan gyrenei olzonuud- haa, SSSR-ei ba RSFSR-iin xuuligargalgaar togtoog- dohon xemzee dotor xubi tahalhan zyilnyyd oruulag- dadag baixa.

X BYLEG.

Syyd ba prokuratuura

109 ZYIL. RSFSR dotor zyb-ynen şyylte bolbol RSFSR-iin Jixedeede Syydeer, avtonoomito respyyb- likenyydei Jixedeede syydyydeer, xizaarnuudai, mozo- nuudai syydyydeer, avtonoomito mozonuudai syy- dyydeer, yndehenei ookruguudai syydyydeer, admi- nistratiiv ookruguudai syydyydeer, SSSR-ei Jixe- deede Soveedei togtooloor baiguulagdahan, SSSR-ei tusxai syydyydeer, aradai syydyydeer bejelyylegde- deg baixa.
110 ZYIL. Xuuliaar tusxai togtoogdohon uşar- nuudhaa gadana, byxii syydyydei xereg syyxe jaba- dalanь aradai zasedaatelьnarai xabaadalgataigaar jabuulagdadag baixa.
111 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede syyd bolbol RSFSR-iin syydei deede oorgan myn. RSFSR-iin Jixedeede syydte, RSFSR-iin, avtonoomito respyyb- likenyydei ba mozonuudai byxii syydei emxinyydei jabuulgii xinaxa jabadal daalgagdadag baixa.
112 ZYIL. RSFSR-iin Jixedeede syyd bolbol RSFSR-iin Jixedeede Soveedaar taban zilei bolzoroor hungagdadag baixa.
113 ZYIL. Avtonoomito respyyblikenyydei Jixe- deede syydyyd bolbol avtonoomito respyyblikenyy- dei Jixedeede Soveeduudaar taban zilei bolzoroor hungagdadag baixa.
114 ZYIL. Xizaarai ba moziin syydyyd, avtonoo- mito moziin syydyyd, yndehenei ba administratiiv ookruguudai syydyyd bolbol xizaarai, moziin azalşa- nai depytaadnarai soveeduudaar bujuu avtonoomito mozonuudai azalşanai depytaadnarai soveeduudaar bujuu yndehenei ba administratiiv ookruguudai azal- şanai depytaadnarai Soveeduudaar taban zilei bolzo- roor hungagdadag baixa.
115 ZYIL. Aradai syydyyd bolbol niitebygediin sexe ba tegşe hunguuliiin erxii yndehe bolgozo niuusa hungaltiin johoor rajoonoi graazdanuudaar gurban zilei bolzoroor hungagdadag baixa.
116 ZYIL. RSFSR dotor syyd jabuulga bolbol oroş bujuu avtonoomito respyyblikiin bujuu avto-

Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin KONSTITUUCA (YNDEHEN XUULI)

noomito moziin bujuu yndehenei ookrugai xelen deere xytelegdeze, tus xele medexegyi xynyydii orşuulagşaar damzuulan, xeregeigee materiaaltai gyised tanılsuulxa jabadalii xangaxa ba myn tereşelen syyd deere tyrelxi xeleeree xelexe erxiinь xangadag baixa.

117 ZYIL. Xereg şyyze yzexe jabadal bolbol RSFSR-iin byxii syydyydte, xerbee xuuliaar togtoogdohon onso xizaarlalgiin ygei baibalanь neemel baidag baixa, iimede zemelegdegşede ymөөryylxe erxiinь xangaxa johotoi.

118 ZYIL. Sydьjaanar bolbol bejee daahan ba imagta xuuliiin medel doro baixa.

119 ZYIL. Byxii aradai komisariaaduudai ba tedenei medel doro baihan zurgaanuud bolon, tusxai tuşaaltan ba myn tereşelen RSFSR-iin graazdanuudai zyghөө xuuliii narin niagtaar gyisedxexe jabadalii xinaxa deede xinalta bolbol RSFSR-iin teritoori deere şuud sexe SSSR-ei prokurooroor ba myn RSFSR-iin prokurooroor damzuulan bejelyylegdedeg baixa.

120 ZYIL. RSFSR-iin prokuroor bolbol SSSR-ei prokurooroor taban zilei bolzoroor tomilogdodog baixa.

121 ZYIL. Xizaarai ba moziin prokuroornuud, myn tereşelen avtonoomito respyyblikiin ba avtonoomito mozonuudai prókuroornuud bolbol SSSR-ei prokurooroor taban zilei bolzoroor tomilogdodog baixa.

122 ZYIL. Yndehenei ba administratiiv ookruguudai prokuroornuud, rajoonoi ba xotiin prokuroornuud bolbol RSFSR-iin prokurooroor, SSSR-ei prokurooroi batalamzataigaar, taban zilei bolzoroor, tomilogdodog baixa.

123 ZYIL. Prokuratuuriin emxinyyd bolbol niutagai jamarş emxinyydei xamaarxal ygeigeer, imagta SSSR-ei prokurooroi medel doro baiza өөriingөө daahan yyrgii bejelyyldeg baixa.

XI BYLEG

Graazdanuudai gol yndehen erxe ba ujalganuud

124 ZYIL. RSFSR-iin graazdanuud bolbol azal xexe erxetei bujuu xelen azalaigaa too ba şanarai zergeer abxa azalai xylehetei — garaantitai xydelmeri abdag erxetei baixa.

Azal xexe erxe bolbol arad niitiin azaxuin socialiis emxilgeer, soveed bylgemei yiledberilelgiin xysenyydei xelberşegyi urgaltaar, azaxuin kriizisyydei garxa argii zailuulhan jabadalaar ba xydelmeriigyiji usadxahan baidalaar xangagdadag baixa.

125 ZYIL. RSFSR-iin graazdanuud bolbol amaraltiin erxetei baixa.

Amaraltiin erxe bolbol ton olonxi xydelmerişenei xydelmeriin yderii doloon çaas boltor bogonidxoxo jabadalaar, xydelmerışen ba albanxaagşadta xydelmeriin xylehe tylelgeteigөөr zil byriin amaralta togtooxo jabadalaar, azalşaniii bailgaza amaruulxa sanatoori, amaraltiin ger, klyyb zergiin gazarnuudii yrgenөөr olgozo yxe jabadalaar xangagdadag baixa.

126 ZYIL. RSFSR-iin graazdanuud bolbol ytelxe nahandaa, myn ybeşende nerbegdexe bujuu azal xexe şadalaa geexe uşar toxiooldobolonь zөөriiin tedxemzeer xangadadag baixa.

Ene erxe bolbol xydelmerişen ba albanxaagşadii gyrenei zөөriөөr batalan xamagaalaxa sociaaliin straxovaaniii yrgenөөr xygzyylxe jabadalaar, tylөөhegyi emnelgiin tuhalamzaar, kyroortiin gazarnuudii azalşanai xereglelde yrgenөөr olgozo yxe jabadalaar xangagdadag baixa.

127 ZYIL. RSFSR-iin graazdanuud bolbol, erdem hurxa erxetei baixa.

Ene erxe bolbol niite bygediin ujalgata exin hurgalgaar deede hurguulinuudii orolsuulan tylөөhe gyigeer hurgaxa jabadalaar, deede hurguuliin huragşadai ton olonxiii gyrenei stipeendieer xangaxa sisteemeer, hurguulinuudta tyrelxi xelen deere hurgaxa jabadalaar, zavooduud, sovxoozuud, maşinatraaktarai staancanuud ba kolxoozuudta azalşanai yiledberiin, teexnikiin ba agronoomiiin xeregte hurgaxa tylөөhegyi hurgalga emxilexe jabadalaar xangagdadag baixa.

128 ZYIL. RSFSR-de bolbol exener zondo azaxuin, gyrenei, sojol bolbosoroloi ba niite poliitikiin baidalai ali byxii talaar ereşyyltei ab adali erxenyyd olgogdodog baixa.

Exenernyydei ene erxenyydii bejelyylen edlexe arganь xadaa exenernyydte bolbol ereşyyltei ab adali azal xexe erxe, — azalai xylehe ba amaralta abxa erxe, sociaalin straxovaani ba erdem huralgiin erxenyydii olgozo jabadalaar, exe ba nilxanuudai intereesii xamagaalaxa gyrenei xamagaalalgaar, narailaxa exenernyydte azalai xylehe tylelgeteigөөr amaralta yxe jabadalaar, tyrelgiin ger, bagaşuudai jaasli ba seserligei olon yrgen gazarnuudaar xangagdadag baixa.

129 ZYIL. RSFSR-de graazdanuud bolbol tedenei yndehe jaha ba raasiin ilgaa xamaagyi, azaxuin, gyrenei, sojolbolbosoroloi ba niite poliitikiin byxii baidalnuudai talaar teb tegşe erxetei baixanь xubilgaşagyi xuuli joho myn.

Yndehenei ba raasiin ilgaa barimtalaza jamar ne gen ile bujuu dalda johoor graazdanuudai erxii xizaarlaxa bujuu, ali baha, ile bujuu dalda johoor ylyy erxetei bolgoxo jabadal ba myn tere mete raasiin bujuu yndehenei imagta onso zyilii bujuu yşөө xoro ba baltamzalxa jabadalii nomlohon ali byxii nomnol bolbol xuuliaar saazalagdan xorigdodog baixa.

130 ZYIL. Graazdanuudai sedxilei sylөө xangaxiin zorilgoor RSFSR dotor syme-ceerkov bol gyrenhee tusagaarlagdahan ba hurguuli bol syme-ceerkovhee tusagaarlagdahan baina. Şazan myrgelei joholol yiledxe sylөө ba şazaniii esergyysexe propagaandiin sylөө bolbol grazdaniin byxenei sylөө myn geze toologdodog baixa.

131 ZYIL. Azalşanai intereeste zoxilduulan, socialiis baidalii bexizyylxiin zorilgoor, RSFSR-iin graazdanuudta:

a) ygiin sylөө

b) xeblelei sylөө

c) suglaa ba miitengnyydei sylөө

ç) gudamziin zagsaal ba demonstraacanuudai sylөө xuuliaar garaantitai baidag baixa.

Graazdanuudai ene erxenyyd bolbol, tipograafinuud, saarhanai zapaas, niitiin ger baişan, gudamza, xelxiee xolboonoi xeregselnyyd ba ene erxenyydii bejelyylxe jabadalda zailaşagyi xeregtei zөөri xogşoloi busa uşar baidalnuudii azalşan ba tedenei emxinyydte olgozo yxe jabadalaar xangagdadag baixa.

132 ZYIL. Azalşanai intereeste zoxilduulan, arad olon tymenei emxilelgiin zorig xeşeel ba poliitikiin idebxiii xygzyylxiin zorilgoor, yiledberişenei eblelnyyd, koperaatiivai negedelnyyd, zaluuşuulai emxinyyd, spoort ba oborooniin emxinyyd, sojolbolbosoroloi, teexnike ba şinzelxii uxaanai bylgemyyd zergiin niitiin emxinyydte negedexe erxii RSFSR-iin graazdanuudta olgon xangadag baixa ba myn xydelmerişen angi ba busad azalşanai dundahaa garhan ylemze idebxitei ba uşar haitar medexe graazdanuud bolbol socialiis baidalii xygzyylxe ba bexizyylxiin tylөө temesexe temeselde azalşanai tyryy otriaad bolzo jabaxa ba azalşanai niitiinş, gyreneiş byxe emxinyydei udaridaxa gol xysen bolxo Byxexolboonoi Komuniis (bolьşeviiguudai) paarti bolzo negededeg baixa.

133 ZYIL. RSFSR-iin graazdanuud bolbol bejedee xaldaaxagyi baidalaar xangagdadag baixa. Syydei togtool bujuu prokurooroi eşe zybşөөlgyigeer xenş atagai aarestda abtaxa johogyi.

134 ZYIL. Graazdanuudai oron huusada xaldaza bolxogyi baidal ba bişeg zaxidalnuudai niuusa bolbol xuuliaar xamagaalagdadag baixa.

135 ZYIL. RSFSR bolbol azalşanai intereesii xamagaalaxiin tylөө bujuu, şinzelxii uxaanai azal jabuulgiin bujuu ali, yndehenei sylөө olxo temeselei tylөө xaşagdan myrdegdeze baigaa gadaadiin graazdanuudta xorgon huuxa erxe olgodog baixa.

136 ZYIL. RSFSR-iin grazdaniin byxen Rosiin Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblikiin Konstituucii barimtalan haxiza jabaxa, xuulinuudiinь gyisedxexe, azalai disciipliine haxixa, niitiin yyrgede ynen şudargaar xandaxa, socialiis olonoi baidalai zuramii xyndelxe ujalgatai baina.

137 ZYIL. RSFSR-iin grazdaniin byxen, soveed baidalai ariuun ba oiroo xyregdeşegyi huuri bolxo, exe oronoi bajalig ba xyse şadalai yndehe bolxo byxe azalşanai şanga şadaltai ba bolboson baidalai yndehe bolxo olon niitiin, socialiis ymsii xadagalan haxixa ba bexizyylxe ujalgatai baixa.

Oloniitiin ba socialiis ymsede xaldaza gar xyrhen xynyyd bolbol aradai daisan myn.

138 ZYIL. Niite bygediin seregei alba bolbol xuuli joho myn.

Xydelmerişen Tariaaşanai Ulaan Aarmida seregei alba xexe jabadal bolbol RSFSR-iin graazdanuudai xyndete ujalga myn baina.

139 ZYIL. Exe oronoo xamagaalaxa jabadal bolbol RSFSR-iin grazdaniin byxenei ariuun ujalga myn. Exe niutaghaan urbaxa jabadal, şaxaa tangarigaa ebdexe, daisanai talada oroxo, өөriingөө gyrenei seregei xyse şadalda xoxidol xexe, şpionaaz yiledxe jabadalnuud bolbol tuilai xyşer xoroto yilenyydte toologdozo, xuuliiin ton şanga xatuugaar saazalagdadag baixa.

XII BYLEG

Hunguuliiin sisteeme

140 ZYIL. Azalşanai depytaadnarai byxe Soveeduudta: RSFSR-iin Jixedeede Soveedto, xizaarnuud ba mozonuudai azalşanai depytaadnarai Soveeduudta, avtonoomito respyyblikenyydei Jixedeede Soveeduudta, avtonoomito mozonuudai azalşanai depytaadnarai Soveeduudta, yndehenei ba administratiiv ookruguudai azalşanai depytaadnarai Soveeduudta, rajoonnuudai, xotonuudai ba tosxonuudai (staniicanuudai, dereevenyydei, xyytornuudai, aulnuudai) azalşanai depytaadnarai Soveeduudta depytaadnarii hungaxa jabadal bolbol bygede niitiin, tegşe ba sexe hunguuliiin erxiin yndehii barimtalan, niuusa hungaltiin johoor hungagşadaar yiledgdexe johotoi.

141 ZYIL. Depytaadnarii hungaxa jabadal bol bygedeniitiin baixa johotoi, uxaan hamuu (ergiyy) xynyyd ba hunguuliiingaa erxii syydeer xahagdahan xynyydhee bişe arban naiman naha xyrehen, RSFSR-iin byxii
graazdanuud bolbol raasa ba yndehenei ilgaa
şytelge, erdem hurguuliin ceenze, tybxinehen
sociaalin ug garbal zөөri şadalai zerge ba yn
sagai azal jabuulga xamaagyi, bygede depytaa
hunguulida orolsoxo ba hungagdaxa erxetei ba

142 ZYIL. Depytaanarii hungaxa jabadal
tegşe baixa johotoi: grazdaniin byxen nege
duunai erxetei, byxii graazdanuud hungaltada
erxiin yndeheer xabaadadag baixa.

143 ZYIL. Exenernyyd bolbol ereşyyltei
hungaxa ba hungagdaxa erxetei baixa.

144 ZYIL. Ulaan Aarmida alba xeze baihan
danuud bolbol byxii graazdanuudtai adali, hu
ba hungagdaxa erxetei baixa.

145 ZYIL. Depytaadnarii hungaxa jabadal
sexe baixa johotoi: tosxonoi ba xotiin azalşan
pytaadnarai Soveedhoo exileed, RSFSR-iin Jixe
Soveed xyrter, azalşanai depytaadnarai byxii
duudai hunguuli bolbol, sexe hunguuliiin j
graazdanuudaar şuud sexe yiledegdedeg baixa.

146 ZYIL. Depytaadnarai hungaxa hungalt
bol niuusa baixa johotoi.

147 ZYIL. RSFSR-iin azalşanai depytaa
Soveeduudai hunguuli bolbol hungaltiin ookr
daar, doro dursagdahan noormoor yiledeg
baixa:

Xizaarai (moziin) Soveedta xizaarai buju
ziin jixe bagiin xemzeegeer—15000-haa dooşo b
40000-haa deeşe bişe zonhoo nege depytaad;

Avtonoomito moziin Soveedta Avtonoomit
ziin jixe bagiin xemzeegeer-1 500-haa dooşo b
2 000-haa deeşe bişe zonhoo nege depytaad;

Yndehenei ookrugai Soveedta yndehenei
gai jixe bagiin xemzeegeer—100-haa dooşo b
500-haa deeşe bişe zonhoo nege depytaad;

Administratiiv ookrugai Soveedta adminis
ookrugai jixe bagiin xemzeegeer—2000-haa
bişe ba 10,000-haa deeşe bişe zonhoo nege dep

Rajoonoi Soveedta rajoonoi jixe bagiin xe
geer 500-haa dooşo bişe ba 1 500-haa deeşe
zonhoo nege depytaad;

Xotonuuddaxi xotiin ba rajoonoi Soveed
xoto bujuu xotiin rajoonoi jixe bagiin xemzeeg
100-haa dooşo bişe ba 1000-haa deeşe bişe z
nege depytaad;

Moskvaa ba Leningraadai Soveeduudta —
zonhoo nege depytaad;

Somonoi Soveedta Somonoi Soveedai az
buulgiin rajoonoi jixe bagiin xemzeegeer — 1
dooşo bişe ba 250-haa deeşe bişe zonhoo ne
pytaad;

Xizaarai (moziin) azalşanai depytaadnarai
dai, avtonoomito moziin azalşanai depytaa
Soveedai, yndehenei ba administratiiv ookrugai
şanai depytaadnarai Soveedai, rajoonoi ba
azalşanai depytaadnarai Soveedai hungaltiin
monuud bolbol ene zyilde zaagdahan hun
noormonuudai xemzee dotor, «RSFSR-iin az
depytaadnarai Soveeduudta hungaxa hunguuli
dyrimeer» togtoogdodog baixa.

Azalşanai depytaadnarai somonoi Sovee
hungaltiin noormonuud bolbol ene zyilde zaag
hungaltiin noormonuudai xemzee dotor, xi
(moziin) azalşanai depytaadnarai Soveeduudaar
noomito respyyblikenyydei Jixedeede Soveedu
ba avtonoomito mozonuudai azalşanai depytaa
Soveeduudaar togtoogdodog baixa.

148 ZYIL. Kandidaadnar bolbol hunguuli
do hungaltiin ookruguudaar tabigdadag baixa.

Kandidaaduudii tabixa erxii oloniitiin em
ba azalşanai bylgemyydte: komuniis paartiii
xinyydte, yiledberişenei eblelnyydte, koperati
zaluuşuulai emxinyydte, sojolbolbosoroloi
myydte olgogdon xangagdadag baixa.

149 ZYIL. Depytaad byxen өөriingөө xy
riiin tuxai ba azalşanai depytaadnarai Soveed
delmeriin tuxai hungagşadai urda toosoo
lee yygşe baidag ba xuuliiin zuramaar togtoog
johii barimtalan hungagşadai olonxiiin şiidxeb
xezeeş bolbol duudagdan busaagdaza baidag

XIII BYLEG

Geerb, tug, niislel

150 ZYIL. Rosiin Soveed Federatiiv So
Respyyblikiin gyrenei geerb bolbol ulaan foon
koolosoor xyreelhen naranai tujaan dunda xer
tabihan, doroo bariuultai alxa xaduur xojorii z
«RSFSR» ba «Byxii oronuudai proletaarinar,
degtii!» geze bişehen bişegtei baixa.

151 ZYIL. Rosiin Soveed Federatiiv So
Respyyblikiin gyrenei tug bolbol ulaan bys
tereenei eşe taliin deede bulanda «RSFSR» ge
taar bişehen bişegtei baixa.

152 ZYIL. Rosiin Soveed Federatiiv So
Respyyblikiin niislenь bolbol Moskvaa xoto

Konstituucii өөrşelen xubilgaka zura

153 ZYIL. RSFSR-iin Konstituucii өөrşelen
gaxa jabadal bolbol zybxen Jixedeede Soveed
şyydei gurbanai xojor xubihaa dooşo bişe, olonxi
xeberieer batalagdahan RSFSR-iin Jixedeede S
dai togtooloor yiledegdedeg baixa johotoi.

Xariuusalgata redaktorii tyr orolgoşo D. ARO

Noomir gargahan N. Ceveenei. Verstaalagşa S. BATIIN. B.-M. Praavda ba Ynenei uparaati. Ypolglavliit 128.